

מסורת הש"ם

א) ס"ח ולמה נקרא שמם אוריס ותומים אוריס שמתארים את דבריהם תומים שמתלמים את דבריהם וע"י ציונה ע"ג; ב) מתי דרך ארץ וטוב פ"ג, א) נעוין ציבנות דף עט.
גמס' ד"ה אלומוי דגמס ר"ת אלף איש בעל שמו וע"ש"ג; ד) פנהדרין דף ט"ז; ה) ג"ח טס וטובה דף לו, א) נד"ה וכן אחר ד"ה ואבימר; ב) כס"ח; ג) טל"ה; ד) ויכ"ה בערוך ערך אחר; ט) וימי' כמס' פנהדרין פז; ד"ה ואמר;

הגהות הב"ח

ה) רש"י ד"ה טל"ה וכו' ליל עשבר של עש"ה עשר ולמה"ה יורה ארבעה עשר; ו) ד"ה סה"ה מכלים וכו' מכלים את בני הכ"ב; ז) ד"ה לולא וכו' צטוב; ח) בארץ ישראל כבר טרדוני; ט) ד"ה צלה וכו' שגאו לארץ בני ישראל; פ) ד"ה רחיים היו ישראל ילעשות; א) ד"ה לימרו כ"י אלעזר דלמ ע"ד סוף;

לעזי רש"י

ושטידור' וישטידור'א'. שליה.

מוסף רש"י

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין. שהיה מלך מופלא ע"כ סנהדרין פ"ן (סנהדרין ט"ז); על הכרתי ועל הפלתי. הוא למעלה מסה וקודם היה להם, ומדמקן נקרא קמח איתר נמר צניה, ש"ח איתר היינו כתי' ופתי' (שם), כרתי שכורתיים דבריהם. חותפין דברים צלמונון (שם). מאי קרא. דכתי' תלי על מנתו של דוד ומקילו לדוד מנתנו, דכתיב אפניה שמי, אני מעורר השמר ולא כשאר מלכים שהשחר קודם ומעוררן (שם). לראות בטוב ה', צלתי יתהלל (רש"י ב"ב.). שבא יתהלל העת לכן אני ירא שמה משמעותי תקלקלתי (וי"ג; מלכלכתי) כחש יגורול י' להחמי כ"ד עשו (רש"י ב"ב.). ראייה ח"ה ישראל ליעשרת להם גס. נלגות צורע על כחם של מלכי פרס (סנהדרין פז; סוטה יז). ולא יהיו כח משמעותיים ללגלות (סוטה שם). אלא שגרים החטא. מעמם של ישראל בני צימ רשעון וגור עליהם שלא יעלו אלף כרשות דכתיב (וע"ה א ג) בני מצמ מנו (סוטה שם).

רבינו הגנאל

ומקשיני היכי קאנרין דרוד נפשתי חסיד, ותנא משם ר' יוסי דקאמר [א]ני יודע [א]ני מיהן [א] לאו [א] [א]פרקינן הכא הכי קאמר שמה יגרום החטא מיבאן ולהבא ובשעתיה קאמר חסיד אני [א]בל אני מאמין

בעצמי ואני יודע [ש]מא החטא] גורם.... [הא] דאמר רבנן עד חצות ... מב... הם שסמך לביאת [השמש] ... קורא קרית שמע [ומתפלל].] [שמע] מינה [כ]ן' יוחנן [דאמר], קנר'ית ש[מע]ן וגאלה בערביה [גא]לה ואחר כך תפלה, כדרך שעושה בשחרית כך עשה בערבית שכיבה וקומה. ואף על גב דר' יהושע בן לוי קאמר בשבכך סמך לשכיבה אמר (משה) [בןקומן] סמך לקומה לפני תפלה, לאו הליכתא כותיה. ואקשי מר בריה דרבינא לוי יוחנן דאמר זה הוסיגך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית [מהא דתגן] [בערבך מבוך שתיים [לפניה ולאחריה] שחור'תן] [שתיים] לפניה ... לתפלה ... שאף בריכה זו ש... קריא דהא י"י שפתי [מתחיל] ... תפלה ...

על אותו העיקר שבמשנה בפרק עשרה יוחסין [פידושו' דף ט' ז] לא יתיחר איש אחד עם שני נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים והואיל (והשנים) [הן שנים] מותר להן להתיחד עם האשה כי החוש מסתלק מבניהן אלא אם כן היו פרוצים כי הפרוצין החוש קבוע הוא בהן ואפי' אם היו עשרה כדאמר'י (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצין אפילו עשרה נמי לא מעשה היה והוציאהו י' במטה ומהו העיקר אמר'י נמי הכא בתרי ופריצי: (שי"כ המשן ועמוד קודם)

ר' יודא אמר עד חצות לילה יושב ומנמנם כסוס אית' במסכת סוכה כ"ב; הישן (דף כג) אמר רב אסור לאדם לישן ביום יתר משנתה הסוס אמר אביי שניתיה דמר כרוב דרב כ"ר; דר' כרוד מלך ישראל דרוד כרוסוסיא דסוסי שיתין נישמי. (רב) [רב אחא]

הכא אין הבור מתמלא מחוליתו מתפרשא לך מההיא דברקס הוראה מקום (דף ט) דתניא בשעה שבקש הקב"ה להביא מבול לעולם נטל ב' כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמם נטל ב' כוכבים מעיש וסתמן [ומדאקשינן להיסתמה ברידה ופרקינן אין הבור מתמלא משפת מינה דהיכן הוא פיודשה שחבור אם תחזיר לטובך העפר שניטלה ממנו אינו ממלא אותו אלא צריך להוסיף עפר אחר ולפיכך לא היו מספיקין כאן אותן ב' כוכבים מעיש לסתמן ולהו תכחונו הנם בארסם לדוד המלך אין הבור מתמלא מחוליתו תשובה לדבריו שאמר להם לכו תתפרסו זה מזה כלומר ב אין מספיק לנו מה שאנו נהנים זה מזה אלא צריכין אנו תוספת ממקום אחר מיד אחר להם לכו ופשטו ידיכם בגרוד;

צינוו בן יהוידע זה סנהדרין. שהיה אב צימ דין: (ו)זן הוא אומר

וצניו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי. ראשון וקודם להם צמתחילה נוטלים רשות ואח"כ שואלים אם ילניחו: **ואצינר אלו אוריס ותומים.**

שכל ימי דוד היה נשאל בצניוטר עד מלחמת אצלסום ששאל אצינר ולא

עלמה לו ושאל לדוק ועלמה לו כדאמר'י

צכדר עולם ונסמלק אז מן הכהונה:

צכורסיים אם דבריהם. שאומרים

דברים קלוצים וגמורים שלא יפתחו

ולא יוסיפו: **שר צבל למלך יואב.** להוליך

אנשי המלחמה: **מאי קרא.** דכנור היה

תלוי למעלה ממנתו ומעוררו: **עורה כנודי.** אל מתכבדי בשניה כשאר

מלכים: **אעירה שחר.** שאר מלכים

השחר מעוררן ואני מעורר את השחר:

שמא יעעו אלעגוניי פרעה. אם אני

יודע לכיון השעה הם אינם יודעים

לכיון השעה וקודם שיגיע חלות יהו

צכוריס שהגיע ועדיין לא צאה המכה

ויאמרו משה גדליה הוא הלךך טוב

לאחוז לשון איני יודע: **דאמר מר.**

צמסכת דרך ארץ: **ופאהו.** מהא נאחז

ונשכל דצדריך: **תליסר נגהי ארצכר.**

ליל עשכר (ה) שלשה עשר ולמחרת יגיע

ארבעה עשר: **ידי מולולנום דס.**

שהנסים מראות לו דם נדה אם טמא

וצשפיר. הוא עור הולד שהעלמות

והגדים והבשר נלוריס' צמוכו. וש

שפיר שהאשה יושצת עליו ימי טומאה

וימי טהרה וזה לוי זה המרוקס וצמס'

נהל (דף כ"ה) מפרש לה ויש שפיר

מלא מים ודס שאינו תשוב ולר לשכ

עליו טומאה יולדת וימי טהרה'ת:

וצשליא. דמתן (שס כ"ה) אין שליח צבל

ולד והוא כמין לצוש שהולד שוכב צמוכה

וקורין וצטידור' צלע"ז ומניח (שס)

אין שליח פחותה מנפוח ומתלמה כחוט

אומה לפניו לראות אם יש זה כשיעור

ואם עשויה נדמה שליח שמתזקקה שהיה

ולד צמוכה וצמט ומשכ עליו ימי

טומאה וטהרה אם לאו: זכיתי ומייצתי

שיין צדיני ממונות דיניי נפשות: טמאתי

וטהרתי צהלכות טומאה וטהרה:

מפיזוש. [מפי צושת] דצדכרי הלכה

היואלין מפיו היה צושת לדוד שפעמים

שהיה טועה והוא אומר לו טעית:

לפיכך. צוכות שהיה דוד מקטין עלמו

זכה ויאל ממנו כללכ: **אלא דניאל שמו.**

צמקום אחד אומר (שמואל א ג) ומשנהו

כללכ ללציניל אשת נצל וגו' וצמקום אחר אומר

הרב שהיה אב צבורלות: **לולא האמנתי לראום צטוב ה'.** (ו)

לך עבוד וגו' (שמואל א כו): **נקוד על לולא.**

לרדוש את הנקודה שהיא מנעטת את משמעות

החטא. **תירוצא** הוא לעולם מוחזק צידו שהוא חסיד

זוה שספק צידו אם רשע צטוב ה' לפי שהיה ירא

שמה יחטא ויגרום החטא מלראות צטוב: **ויירא יעקב.**

שמה אחר הצטמה חטאתי

וללחשורוש ולדריוש האחרון: חכמים כמאן צביא להו.

צממשעות צשככך האמור צמוכה: **אי כר' אליעזר צביא להו.**

דלית ליה צשככך כל זמן

שצני אדם עוסקין לילך ולשכב זה מקדים זה מאחר: **לימרו כר' אליעזר.**

דלמר (א) סוף האשמורה הראשונה דודלי כל

שדעמו לישן כבר שכב וישן:

ואי

ערבית ועדיין היום עומד אמר לו ר' מאיר אני איני סוכר כדעתך בבין השמשות אלא כי העת שאחה קוריהו בין השמשות הוא אצלי אגיל) ודאי יום שאין בו ספק ומותר לטבול בו ואני סוכר בבין השמשות כדעתו של ר' יוסי שהוא כהרף עין ואי אפשר לעמוד עליו ואל תשיבני אחא מדרך הדעת שלך כי איני סוכר כדברייך אלא כר' יוסי אני סוכר ולפיכך אמרוהי ששעת שבתגנים טובלין ופסקינן הלכתא (שבת דף יז) כר' יהודה לענין שבת לחומרא וכו' יוסי לענין תרומה דלא אכלי כהני עד דנפיק בין השמשות דר' יוסי לחומרא נמי: (דף יט) תנו רבנן מפני ג' דברים כו' ותפיקן לי משום מויקין בתרי מכלל דהוי למוזיק להו ואתא מפרשא בפרק כיצח מברכיין על הפירות (דף ט) דתני לאחר נראה ומויק לשנים נראה ואינו מויק אלא אם כן יהיה אותו המקום קבוע למויקין צריכיין לחוש להם ואפי' בתרי כדאמר'י בדוכתא דקביעי חיישינן ומה שאמרו אי בתרי חשדא נמי ליתא ומה דהרב בני

על אותו העיקר שבמשנה בפרק עשרה יוחסין [פידושו' דף ט' ז] לא יתיחר איש אחד עם שני נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים והואיל (והשנים) [הן שנים] מותר להן להתיחד עם האשה כי החוש מסתלק מבניהן אלא אם כן היו פרוצים כי הפרוצין החוש קבוע הוא בהן ואפי' אם היו עשרה כדאמר'י (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצין אפילו עשרה נמי לא מעשה היה והוציאהו י' במטה ומהו העיקר אמר'י נמי הכא בתרי ופריצי: (שי"כ המשן ועמוד קודם)

ר' יודא אמר עד חצות לילה יושב ומנמנם כסוס אית' במסכת סוכה כ"ב; הישן (דף כג) אמר רב אסור לאדם לישן ביום יתר משנתה הסוס אמר אביי שניתיה דמר כרוב דרב כ"ר; דר' כרוד מלך ישראל דרוד כרוסוסיא דסוסי שיתין נישמי. (רב) [רב אחא]

הכא אין הבור מתמלא מחוליתו מתפרשא לך מההיא דברקס הוראה מקום (דף ט) דתניא בשעה שבקש הקב"ה להביא מבול לעולם נטל ב' כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמם נטל ב' כוכבים מעיש וסתמן [ומדאקשינן להיסתמה ברידה ופרקינן אין הבור מתמלא משפת מינה דהיכן הוא פיודשה שחבור אם תחזיר לטובך העפר שניטלה ממנו אינו ממלא אותו אלא צריך להוסיף עפר אחר ולפיכך לא היו מספיקין כאן אותן ב' כוכבים מעיש לסתמן ולהו תכחונו הנם בארסם לדוד המלך אין הבור מתמלא מחוליתו תשובה לדבריו שאמר להם לכו תתפרסו זה מזה כלומר ב אין מספיק לנו מה שאנו נהנים זה מזה אלא צריכין אנו תוספת ממקום אחר מיד אחר להם לכו ופשטו ידיכם בגרוד;

מאימתי פרק ראשון ברכות

ד.

תורה אור השלם

1. וְיִואֵב אֶל כָּל הַצֶּבֶא יִשְׂרָאֵל וּבִקְהָה בֶּן יְהוֹיָדָע עַל הַכְּרָתִי וְעַל הַפְּלִתִּי: שמואל ב כ כג
2. עֲרַךְ כְּבוֹדֵי עֲרֻךְ הַכֶּבֶל וּבְגֹד אֶעֱרַךְ שָׁחַר: תהלים נו ט
3. תַּפְלָה לְדוֹד הַשֶּׁה יְי אֲנֹךְ עֲנִי בִי עֲנִי וְאֲבִיּוֹן אֲנִי: שְׁמֵרָה נִפְשִׁי בִי חֲסִיד עֲלֵיהּ. יְעוֹד לְגִירַסְתָּ הַקּוֹטְנִשׁ צִנִּיּוֹ בֶּן יְהוֹידֵעַ אִין זֶה הַפְּסוּקַם צִשׁוּס מְקוּס. לֶכֶךְ (מַפְרֵשׁ) [גְּרִיס] רְצִינוּ תַס כְּדֹא'י (צְדֵה"א כ"ו) (א)וְאֲחֵרִי אֲחִימוֹפְלִי יְהוֹידֵעַ בֶּן צִנִּיּוֹ זֶה סְנֵהֲדֵרִין וְכֵן הוּא אֲוֹמֵר וּצִנִּיּוֹ בֶּן יְהוֹידֵעַ עַל הַכְּרָתִי וְעַל הַפְּלִתִּי וּפְיִי ר"ת דכרתי ופלתי היינו סנהדרין שְׁכּוֹרְמִין לֶאֱמַתָּן לֶאֱמַתָּן וּפְלִתִי שְׁמוֹפְלָאִיס צְהוֹרָאָה כְּמוֹ מוֹפְלָא צִצְנִית דִּין. וְא"ת הִיכִי פִשִּׁיעַ יְהוֹידֵעַ בֶּן צִנִּיּוֹ מִצִּנִּיּוֹ בֶּן יְהוֹידֵעַ. וי"ל דמסתמא היה מסנהדרין גם הוא היה מהסט): וקורא

ותבדה ותאחזו רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האינדא אני יוצא בתוך מצרים: **לדוד שמרה נפשי** כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני ג' חצות לילה אקום להודות לך ואיך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני די מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה מטהרתי יפה טמאתי ולא בושתי א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא ^אואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש ^בבשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו ^גבני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר ^דחכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתיב ^הלולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני כך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמה יגרום החטא ^וכדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב ^זוהנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב ^חויירא יעקב מאד אמר שמה יגרום החטא ^טכדתניא ^יעד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קניית עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קניית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראוים היו ישראל ליעשות להם גם בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא: והכ"א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר ואי

בראשית כח טו
6. בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני: משלי כג טו
7. חכם בני ושמח לבי ואשיבה בעדוך נגד מלכים ולא אבוש: תהלים פא א-ב
8. לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים: תהלים ק"ח טו
9. ודעה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתך אל האקמה הזאת כי לא אעזובך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך: בראשית כח טו
10. ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחזק את הקם אשר אוחז ואת הזאנן ואת הקשר והגמלים לשני מקלות: בראשית כח טז
11. תפל עליונים איממה ופחד בגודל ורודך דמנו כאבן עד יעבר עמך י' עד יעבר עם זו קניית: שמות טו טז

רבינו ניסים

הארץ ויכסיף דמדומה מן הרקיע והו בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה והטבילה צריכה להיות קודם זה העת ליערו ר' יוסי חלק עליו ואמר כי זה העת שקרא אותו ר' יהודה בין השמשות יום הוא דאי ואין בו ספק ומותר לטמא לטבול בו וכי בין השמשות שהוא ספק עת ידונק הוא למאד ושיעורו כהרף עין סמון ליציאת הכוכבים דאמרין (שבת דף לז) אמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי טובלין בו כהנים ואמרין התם כמס' נדה בפרק בא סימן התחתון (דף ט) התא דנק סבר שליח בין השמשות דר' יהודה הרד מתחיל בין השמשות דר' יוסי והאי גתא סבר בין השמשות דר' יוסי מישך שיין בורי' יהודה ועל עיקר חז"ת התלוקה שישנה ביניהם באו הדברים שבין ר' מאיר ור' יהודה בכאן כ' ר' מאיר התייר לקרוא קרית שמע של ערבית משעה שהכהנים טובלין וכשתשיב עליו ר' יהודה לפי דעתו כי הטבילה אינה (אלא) לאחר שקיעת החמה כי אותו העת מתחילין בין השמשות להנכם ואינה לטבילה אלא קודם שקיעת החמה והאין יוצאין באותו העת ידי חובתן מקרית שמע של ערבית ועדיין היום עומד אמר לו ר' מאיר אני איני סוכר כדעתך בבין השמשות אלא כי העת שאחה קוריהו בין השמשות הוא אצלי אגיל) ודאי יום שאין בו ספק ומותר לטבול בו ואני סוכר בבין השמשות כדעתו של ר' יוסי שהוא כהרף עין ואי אפשר לעמוד עליו ואל תשיבני אחא מדרך הדעת שלך כי איני סוכר כדברייך אלא כר' יוסי אני סוכר ולפיכך אמרוהי ששעת שבתגנים טובלין ופסקינן הלכתא (שבת דף יז) כר' יהודה לענין שבת לחומרא וכו' יוסי לענין תרומה דלא אכלי כהני עד דנפיק בין השמשות דר' יוסי לחומרא נמי: (דף יט) תנו רבנן מפני ג' דברים כו' ותפיקן לי משום מויקין בתרי מכלל דהוי למוזיק להו ואתא מפרשא בפרק כיצח מברכיין על הפירות (דף ט) דתני לאחר נראה ומויק לשנים נראה ואינו מויק אלא אם כן יהיה אותו המקום קבוע למויקין צריכיין לחוש להם ואפי' בתרי כדאמר'י בדוכתא דקביעי חיישינן ומה שאמרו אי בתרי חשדא נמי ליתא ומה דהרב בני

על אותו העיקר שבמשנה בפרק עשרה יוחסין [פידושו' דף ט' ז] לא יתיחר איש אחד עם שני נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים והואיל (והשנים) [הן שנים] מותר להן להתיחד עם האשה כי החוש מסתלק מבניהן אלא אם כן היו פרוצים כי הפרוצין החוש קבוע הוא בהן ואפי' אם היו עשרה כדאמר'י (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצין אפילו עשרה נמי לא מעשה היה והוציאהו י' במטה ומהו העיקר אמר'י נמי הכא בתרי ופריצי: (שי"כ המשן ועמוד קודם)

ר' יודא אמר עד חצות לילה יושב ומנמנם כסוס אית' במסכת סוכה כ"ב; הישן (דף כג) אמר רב אסור לאדם לישן ביום יתר משנתה הסוס אמר אביי שניתיה דמר כרוב דרב כ"ר; דר' כרוד מלך ישראל דרוד כרוסוסיא דסוסי שיתין נישמי. (רב) [רב אחא]

הכא אין הבור מתמלא מחוליתו מתפרשא לך מההיא דברקס הוראה מקום (דף ט) דתניא בשעה שבקש הקב"ה להביא מבול לעולם נטל ב' כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמם נטל ב' כוכבים מעיש וסתמן [ומדאקשינן להיסתמה ברידה ופרקינן אין הבור מתמלא משפת מינה דהיכן הוא פיודשה שחבור אם תחזיר לטובך העפר שניטלה ממנו אינו ממלא אותו אלא צריך להוסיף עפר אחר ולפיכך לא היו מספיקין כאן אותן ב' כוכבים מעיש לסתמן ולהו תכחונו הנם בארסם לדוד המלך אין הבור מתמלא מחוליתו תשובה לדבריו שאמר להם לכו תתפרסו זה מזה כלומר ב אין מספיק לנו מה שאנו נהנים זה מזה אלא צריכין אנו תוספת ממקום אחר מיד אחר להם לכו ופשטו ידיכם בגרוד;

^[1] פירוטו כדור לל

(א) עמי מגילה י"ב, כ"ג, [ג] נטין כע. חולין פ"א, [א, א] לקמן מה: ע"ז יע: מנחות ג: אבות פ"ו ה"ג, (ד) ק"א פשפש ומלא יעשה משווה שאלמר ויטובה, (ה) וימתן להיות הכי אמר אלף א"י וימתן אלו וכו' ועיין מ"ק דף כ"ג, (ו) ר"ל הדל"ת צבטול אלף בלתי (מ"מ, א) מכללה ק"פ יתרו ומפי' פ' ויחמתן ע"ש,

הגהות הב"ח

(א) גבי' אס קבלס עליו מואהבה מה שכרו: (ב) רש"י ד"ה מאי משמע סמך דבקריאת שמע: (ג) ד"ה התע"ף וכו' צמורה הקי"ד ואח"כ מ"ה ואינגו היא משתכמת: (ד) ד"ה וכו' רש"י א"י ה"פ מסלק ממך (ה) אס בני רשף הפי"ר:

מוסף רש"י

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. אס הי"ל הכע אמר לו עשה עזרה זו, לא לוי שמעט מן העברה אלף הולך ועטסה מוה (שנהדרין ק"א). יפשפש במעשיו. שששה ככל, וינזק עביות שפזו וימורה וטוב (שנהדרין י"ג).

רבינו חננאל

[הא] דאמרינן צריך לומר מסוקי דרומי בגו בידך אפקיד רוחי, והגו לאומיו בכלל השכבנו, טפי מהם לא מטרחינן ליה.

רב ניסים גאון

מה אשם לדעת אף יסורין לדעת. כי הקרבנות אין מותר להקריבן אלא בריצון בעלים ולא בעל כורחן כדנתיא (ועינן דף כא וש"ס) יקריב אוחו מלמד שופינן אותו יכול בעל כורחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין עד שיאמר רוצה אני ואמר עוד מנין למתעסק בקדישם שפסול וכו' לעכב מנין תלמוד לומר לרצונכם ותבחרוהו (לרצונכם וזכו) לדעתכם וזכו ויאתא בשחיטת חולין כפי הכל שוחטין (דף י"ג) ובמס' נדרים כפרין אין בין מדרו הנאה מחבירו (דף ל"ה) איתא אמר ר' יוחנן הכל צריכין [ידעת] חזן ממוחזר כפרה:

ואס תלמיד חסס הוא. שרגיל במשגמו לחזור על גרסתו ממיד דיו ככך: **ירגיו יצר טוב.** שיעשה מלחמה עם יצר הרע: **ודומו סלה.** יוס הדומיה הוא יוס המות שהוא דומיה עולמית: **זה מקרא.** חומש שמונה לקרות צמורה: **זו משנה.** שימעסקו צמשה: **זה גמרא.**

כצרת טעמי המשניות שממנו יולאה הוראה. אבל המורים הוראה מן המשנה נקראו מצלי העולם צמס' קוטה (דף כ"ג): **כאלו אוהו חרב של שסי פיוס בידו.** להרוג את המזיקין:

מאי משמע. (י) דבקריאת שמע: **הפע"ף עיניך זו.** אס תכפל וסגרת עיניך צמורה (א) היא משתכמת ממך: **וכני רשף יגזיבו עוף.** העוף מסלק ממך (י): **קטב מרירי.** זה שס שד הלהרים צמסכת פסחים (דף ק"א): **ולחומי רשף.** כתיב צין רעב למזיקין גרש לפניו וללחריו יסורין ומזיקין: **אפילו סינוקוס של ציס רצן יודעיס.** שהמורה מגינה שלמדין מספר חומש אס שמוע תשמע [וגו'] כל המחלה אשר שמתו וגו'. ואפילו הקטניס שלא הגיעו לספר איזו כצר למדו:

מאימתי פרק ראשון ברכות

ה.

החשיטי מעוז. מן המורה: **וכאזי נעלר.** מכה עכורה: **המוכר עצב.** שפירש הימנו דבר חשוב כזה ומתוך דוחקו מכרו: **ושמה.** שהרי הקצ"ה מזהירס מלעוזב אותה ומשצחה לפניהס בלקח טוב אחר שנתנה להס: **פשפש ולא מלא.** לא מלא עזירה צידו שצשצילה רלוין יסורין הללו לצא: **אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומסורקך סלמדנו.** שצשציל מורה: **יסורין נריך אדס לצא לידי תלמוד מייסרו צעוה"ז** צלא שוס עון כלי להרצות שכרו צעולס הנא יותר מכדי זכיומיו: **וס' חפץ דכאו החלי.** מי שהקצ"ה חפץ צו ממלחו ציסורין: **אשס.** קרצן: **נפשו.** מעדמו: **דכר זה.** שאשרי אדס אשר תיסרנו יו: **מסורקך סלמדנו.** כלומר מסורקך אנו למדין אותו: **נאמר צריס ציסורין דכסיז אלה דכני הכריס.** אחר הקללות נאמר צמשה מורה: **אף יסורין ממרקין כל עונטויו של אדס גרסי'** ודרך חייס. מיי העוה"צ הויין לו תוכחות מוסר לאדס: **וצניס**

כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא^[6] מלמד שכולם נתנו למושה וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב^[5] ועלוזו חסידים בכבוד ירגנו על משכבתם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר^[6] ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר^[7] התעיף עיניך בו ואינגו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר^[8] מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרירי. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו ואינגו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן^[9] הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר^[9] ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין ועוכרין אותו שנא'^[10] נאלמתי דומיה החשייתי משוב וכאבי נעכר^[11] ואין טוב אלא תורה שנאמר^[11] כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמה אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמה שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא'^[12] נחפשה דרכינו ונחקורה^[7] ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בטול תורה שנאמר^[13] אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר^[14] כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר^[15] וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם (כ) מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלה פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר^[16] ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי אמר להו רבי אבא בריה דר' חייא בר אבא הכי אמר^[17] ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי^[18] תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד ויצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב"ל נאמר ברית במלא ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלא דכתיב^[17] ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב^[18] אלה דברי הברית מה ברית האמור במלא מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם: ^[19] תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב^[19] כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסוך וכתיב בתריה^[20] כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב^[21] כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר

- ↑ ביןך אפקיד רוחי פריחה אותי ? אל אמת: תלים לא ו
- ↑ רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה: תלים ד ה
- ↑ ויאמר ? אל משה עלה אלי והזרה וזהו שם ואתנה לך את לחות האפן והתורה והמצוה אשר כתבתי לתורתם: שמות כד ב
- ↑ רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות ביןכם: תלים קמט ו
- ↑ יעלוזו חסידים כבודו ורגזו על משכבתם: תלים קמט ה
- ↑ כי אדם לעמל יולד ובני רשף יגבידו עתה: משלי כג ה
- ↑ התעיף עיניך בו ואינגו בי עשה ויעשה לו כפפים כגשר יעני השמימי: משלי כג ה
- ↑ מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי ושן דבמות אשלה גם עם תמת חקלי עפר: דברים לב כד
- ↑ ויאמר אם שמוע תשמע לקול ? אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ? רפאך: שמות טו כ
- ↑ נאלמתי דומיה ויחשיי רשף וקטב מרירי וקטב דבמות תלים טג ב
- ↑ כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו: משלי ד ב
- ↑ נחפשה דרכינו ונשובה עד ? ותקורה ונשובה עד ? איכה ג מ
- ↑ אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו: תלים צד יב
- ↑ כי את אשר יאהב ? יוכיח ויכזו וכבאב את בן ידן צה: משלי ג ב
- ↑ ? חפץ דכאו חקלי אם תשים אשם נפשו וקרא זרע יאריך ימים ותפץ ? בידו יצלת: ישעיה נג י
- ↑ ביןך אלהים אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי: תלים ס כ
- ↑ וכל קרבן ממתק במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל ממתק על כל קרבנך תקריב מלח: ויקרא ב יג
- ↑ אלה דברי הברית אשר צוה ? את משה לכרת את בני ישראל בארץ מואב מלכדי הברית אשר כרת אתם בדרך: דברים כח ט
- ↑ וידעת עם לבבך פי כאשר יסר איש את בנו ? אלהיך מוסרך: דברים ח ה
- ↑ כי ? אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: דברים ח ז
- ↑ כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר: משלי ו כג